

Література

1. Верховинець В. Весняночка / В. Верховинець. – К. : Музична Україна, 1989. – 342 с.
2. Завальнюк А. Микола Леонтович. Дослідження, документи, листи. До 125-ї річниці від дня народження / А. Завальнюк – Вінниця: Полілля-2000, 2005. – 271 с.
3. Іванова Л. О. Музично-педагогічна спадщина Миколи Леонтовича : монографія / Л. О. Іванова. – Вінниця: ВМГО "Розвиток", 2007. – 144 с.
4. Леонтович М. Спогади, листи, матеріали / Упорядник В. Ф. Іванов. – К. : Музична Україна, 1982. – 236 с.
5. Леонтович М. Д. Практичний курс навчання співу у середніх школах України / З педагогічної спадщини композитора. Упор. Л. О. Іванова. – К. : Муз. Україна, 1989. – 136 с.
6. Морозова С. Из истории массового музыкального воспитания. Б.Л.Яворский / С. Морозова // Музыкальное воспитание в школе. – Сб. ст. / Сост. О. Апраксина. – Вып. 12. – М. : Музыка, 1977. – С. 75–85.
7. Морозова С. Н. Далекое – близкое (Б.Л.Яворский о музыкальном воспитании детей) // Музыкальное воспитание в школе. Сб. ст. / Сост. О. Апраксина. – Вып. 16. – М.: Музыка, 1985. – С. 14–19.
8. Федотов Е. Кирило Григорович Стеценко – педагог / Е. Федотов. – К. : Музична Україна, 1977. – 104 с.

УДК 37.091.12.011.3-051:78

АКСІОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

Дорошенко Т. В.

У статті проаналізовано стан дослідження проблеми професійної компетентності майбутнього вчителя музики, розкриті сутність і значення аксіологічного підходу у формуванні професійної компетентності майбутнього вчителя музики.

Сучасний стан розвитку освіти характеризується зростаючими вимогами до рівня загальнокультурної, спеціальної і педагогічної підготовки випускників, потребами в постійній професійній самоосвіті й самовихованні; підготовкою майбутніх фахівців до професійного компетентного входження до ринку праці, що потребує готовності й умінь майбутніх учителів утілювати в життя гуманістичні ідеї; становленням системи сучасних і соціально значущих цінностей у структурі особистості, формуванням здатності створювати й передавати цінності.

Відображенням потреби суспільства в підготовці людей, які не тільки володіють певним обсягом знань, але й мають різносторонній досвід діяльності, є компетентнісний підхід до навчання, який поступово впроваджується в українську систему освіти [3]. Основна ідея цього підходу полягає в тому, що головним результатом освіти мають стати не окремі знання, навички й умінь, а здатність і готовність людини до ефективної та продуктивної діяльності в різних соціально-значущих ситуаціях.

Процес реалізації компетентнісного підходу в системі професійної освіти, як зазначає А.О.Вербицький [2], утруднений низкою протиріч, основне з яких – це протиріччя між прагненням суспільства реалізувати цілі гуманістичної освітньої парадигми, що розглядає особистість як центр власного самостворення, і прагматично зумовленими орієнтирами компетентнісного підходу в професійній освіті.

Багато дослідників (М.І.Александрова, Б.Г.Ананьєв, М.Й.Борисhevська, Н.І.Іванцев, Н.О.Коваль, С.Д.Максименко, Н.М.Мачурова, В.І.Слободчиков та інші) підкреслюють важливість етапу навчання у ВНЗ для становлення особистості, чутливість цього періоду

для духовного розвитку особистості, її ціннісних орієнтацій, установок, формування професійної компетентності.

Проблема формування професійної компетентності в майбутніх учителів була предметом низки досліджень. Так, учені визначають професійну компетентність як систему знань, умінь і навичок учителя (В.А.Адольф, С.В.Будаєв, А.О.Вербицький, І.Б.Котов, Н.В.Кузьміна), як одну із сходинок професіоналізму, тобто як систему знань, умінь, навичок, способів діяльності, психологічних якостей, необхідних учителю для здійснення педагогічної діяльності, виокремлюючи у структурі компетентності певний набір компонентів (Т.Г.Браже, С.Б.Єлканов, В.І.Журавльов, І.А.Зязюн, А.К.Маркова, Т.В.Новикова, В.В.Радул, Н.Ф.Тализіна та ін.).

Численні дослідження, присвячені проблемам професійно-педагогічної підготовки вчителя, прирівнюють її до процесу засвоєння вчителем наукових і методичних знань. Обґрунтовуючи основні змістові компоненти професійної компетентності вчителя – методологічний, науково-теоретичний, соціально-психологічний, предметно-методичний, – аксіологічні аспекти дослідники розкривають недостатньо. Невиправдана редукція змісту професійної освіти до одного лише її компоненти – знань – негативно впливає на формування фахової свідомості вчителя, адже знання відіграють величезну підпорядковану роль по відношенню до інтегрованих утворень – переконань і соціальних позицій. Педагогічна ж підготовка педагога часто зводиться лише до педагогічно орієнтованої інформації – і це не передбачає готовності вчителя до реалізації всіх соціальних функцій педагогічної діяльності.

Зазначимо, що аналіз сучасного стану професійної компетентності майбутніх спеціалістів освітньої сфери засвідчує, що у значній частині цієї категорії молодих людей переважає утилітарний підхід до професійної діяльності, проблеми освіти не включені до системи особистісних цінностей, не є частиною їхніх моральних переконань. Нерідко професійні знання, отримані в процесі навчання, мають невпорядкований, безсистемний характер, уміння і навички носять переважно вузько кон'юктурне забарвлення, не співвідносяться з аксіологічною життєвою домінантою – гармонізацією усіх цінностей людини.

Мета статті – проаналізувати стан дослідження проблеми професійної компетентності майбутнього вчителя музики, розкрити

сутність і значення аксіологічного підходу у формуванні професійної компетентності майбутнього вчителя музики.

Підготовка майбутнього вчителя музики до поліаспектної професійної діяльності потребує теоретичної розробки і практичного впровадження у систему навчання компетентнісного підходу, який забезпечить готовність студентів до ефективної самореалізації у музично-педагогічній діяльності в загальноосвітніх і позашкільних закладах.

Компетентності вчителя утворені комплексом його педагогічних здібностей і можливостей, наявністю вмотивованої спрямованості на навчально-виховний процес, системою необхідних знань, навичок, умінь і досвіду, які постійно вдосконалюються й реалізуються на практиці. При цьому фахові компетентності вчителя розглядаються як предметно-процесуальний фундамент для виконання професійних функцій і типових завдань, а самоактуалізація виступає соціально-процесуальною основою особистісного зростання фахівця в професії.

О.В.Лебедева [4] у структурі професійної компетентності вчителя пропонує виділяти: науково-теоретичну компетентність; методичну компетентність; психолого-педагогічну компетентність; професійну позицію вчителя.

Методиці формування фахової компетентності сучасного вчителя музики присвячено ряд досліджень. Так, М.Михаськова, під фаховою компетентністю вчителя музики розуміє здатність до музично-освітньої діяльності на основі музично-педагогічних знань і вмінь, досвіду емоційно-ціннісного ставлення до явищ музичного мистецтва у відповідності з суспільними вимогами та цінностями [5]. Дослідниця розглядає фахову компетентність майбутнього вчителя музики як специфічну інтегральну здатність, яка складається з трьох компонентів (когнітивного, практично-творчого, ціннісно-орієнтаційного) і об'єднує музичні та педагогічні складові, що забезпечують успіх музично-освітньої діяльності вчителя. Когнітивний компонент включає фахові знання, які є теоретичною й методичною основою ефективної діяльності вчителя; практично-творчий компонент визначається сукупністю музично-естетичного досвіду, музично-виконавських умінь, творчої самостійності; ціннісно-орієнтаційний компонент складають ціннісні орієнтації особистості в галузі мистецтва [5].

С.Проворова, досліджуючи методичні засади формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя музики [7], здійснює

структурний аналіз комунікативної компетентності вчителя музики, обґрунтувала її як інтегральну єдність мотиваційно-ціннісного (мотивація, педагогічні цінності), когнітивно-креативного (знання, педагогічне мислення, креативність), операційно-діяльнісного (уміння, навички, досвід), емоційно-вольового (почуття, вольові процеси, саморегуляція) та індивідуально-особистісного (здібності, якості) компонентів.

Професійну компетентність учителя музики як інтегративне утворення, що складається із структурних компонентів (ключових компетентностей) і є комплексом музично-педагогічних знань, умінь, навичок, музичних здібностей, якостей особистості, які виявляються через готовність до творчої педагогічної діяльності, трактує І.Полубоярина [6]. В її науковому дослідженні доведено, що зміст професійної компетентності вчителя вміщує процесуальний і результативний компоненти та визначається як його здатність здійснювати професійну діяльність. Структуру професійної компетентності вчителя музики І.Полубоярина побудувала на трьох блоках: особистісному (особистісно-мотиваційна, саморегуляційна, етична, загальнокультурна, психологічна, соціальна, громадянська компетентності); комунікативному (загальна та професійна музична комунікативна компетентність); діяльному (методологічна, дидактична, музично-практична, науково-творча, управлінська та організаційна компетентності).

Система вузівської і післядипломної освіти орієнтує педагогів на оволодіння гносеологічним, науково-теоретичним аспектами пізнання суб'єкта навчально-виховного процесу і майже не торкається ціннісних аспектів, які народжують розуміння особистісного змісту взаємовідносин між вихователем і вихованцем.

Останнім часом, "ціннісний погляд" на світ затвердився у вітчизняній науці настільки широко, що його можна вважати одним із домінуючих у тематиці дослідницьких проектів гуманітарних наук. У важливих державних документах (Закони України "Про освіту" та "Про вищу освіту", Національна доктрина розвитку освіти України, Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності) наголошується, що успішна самореалізація молодої людини можлива тільки за наявності її особистої системи цінностей, яка має бути адекватною мінливим умовам сьогодення. Саме цінності і формування ціннісних орієнтацій, ціннісного ставлення до світу в широкому значенні являють собою змістовне ядро і страте-

гічну спрямованість навчання та виховання в найбільш яскравих моделях і концепціях, розроблених І.Бехом, І.Зязюном, І.Зимовою, Б.Лихачовим, З.Мальковою, Н.Нікандровим, В.Шадриковим та іншими.

Значення аксіологічного підходу у підготовці фахівця полягає в орієнтації професійної освіти на формування в студентів системи загальнолюдських і професійних цінностей, що визначають їхнє ставлення до світу, до своєї діяльності, до самого себе як людини і професіонала. Теоретико-методологічні засади аксіологічної проблематики в освіті вивчаються багатьма дослідниками (І.Бех, Б.Гершунський, М.Євтух, І.Зязюн, В.Крем'яч, А.Мищенко, В.Сластьонін, Н.Ткачова, Г.Чижаква, Г.Щедровицький, А.Ярошенко та інші), у яких аксіологічний підхід розглядається як фундамент духовної культури майбутнього педагога.

Аксіологія за філософськими словниками визначається як філософське дослідження природи цінностей; як філософська дисципліна, що займається дослідженням цінностей як смислуотворювальних засад людського буття, що задають спрямованість і вмотивованість людському життю, діяльності та конкретним діям і вчинкам [8, с. 11]. Аксіологія, яка надзвичайно активізувалася наприкінці ХХ століття, виступає складовим компонентом гуманітарної парадигми. Проте у ХХІ столітті ціннісний смисл людського життя у всіх його функціональних виявах набрав особливого, надзвичайного значення. Освіта – органічна частина духовного життя суспільства. Саме в цій системі створюється майбутнє, продукується і передаються соціокультурні та особисті цінності. Тому науковці вважають необхідним при підготовці фахівців для освітніх установ у рамках вивчення педагогічних дисциплін спеціально виділити, як методологічну основу, аксіологічний підхід, який додасть процесові підготовки майбутніх учителів ціннісну спрямованість.

Необхідно визначити функції, що визначають статус аксіологічного підходу та виявляють його специфіку. До таких функцій дослідники (Н.Асташова, О.Федоринов, Л.Рудкевич) відносять смислуотворюючу, оцінювальну, орієнтаційну, нормативну, регулятивну, контролюючу [1].

Ціннісний (аксіологічний) підхід – специфічний. Філософа, соціолога, педагога може цікавити не тільки те, що відображається в свідомості, чи те, з яких причин дане явище виникло і за якими законами розвивається, але й те, яке воно має чи може мати значення для людей, для їх життя і благополуччя. Таким чином, в основі аксіологічного підходу лежать принципи функціонального значення, чи цінності.

Поняття цінностей є центральним поняттям в аксіології. Звернення до філософської теорії цінностей у контексті педагогіки дозволяє розглядати зміст і структуру педагогічної освіти як сферу суб'єкт-об'єктних і міжсуб'єктних ставлень, де знання, викладач і студенти об'єднуються ціннісними ставленнями до дійсності [1, с. 101]. Під цінностями розуміють основні складові структури особистості, які визначають спрямованість, активність, діяльність, волю. Вони виражаються в особистісних установах, властивостях, якостях і відображають ставлення особистості до спільноти, до природи, до самої себе. Поняття цінності відводять центральне місце у свідомості особистості, оскільки саме вона виконує роль регулятора вищого рівня, який зумовлює широкий діапазон мотивів і спрямованості практичних дій суб'єкта.

Ціннісні орієнтації у філософії трактують як елементи внутрішньої структури особистості, які сформовані й закріплені життєвим досвідом індивіда в ході соціалізації та соціальної адаптації. Вони відмежовують значуще (суттєве для даної людини) від незначущого (несуттєвого) через сприйняття (несприйняття) певних цінностей.

Проблема формування ціннісних орієнтацій набуває особливого значення у підготовці музикантів-фахівців, зокрема вчителів музики, чия особиста система художніх цінностей та вміння формувати її у майбутніх вихованців багато в чому зумовлює рівень розвитку підрастаючого покоління. Ці питання знайшли широке відображення у сучасній педагогічній літературі, в працях Б.Асаф'єва, О.Апраксіної, В.Дряпіки, Л.Коваль, Г.Падалки, О.Рудницької, Г.Шевченко, Т.Цвєлих, В.Шацької та інших, численних публікаціях, в яких підкреслюється, що визначальним принципом підготовки майбутнього вчителя музики є підготовка всебічно освічених, кваліфікованих музикантів-просвітителів з розвинутими художніми орієнтаціями, готовими до виконання почесної ролі носіїв і пропагандистів музичного мистецтва. У зв'язку з цим одним із найважливіших критеріїв фахових якостей майбутнього вчителя і наставника молоді має бути вміння правильно орієнтуватися і чітко визначати цінність музичної інформації, аргументовано пояснювати своє ставлення до неї.

Таким чином, духовний розвиток особистості майбутнього вчителя музики здійснюється якісніше в умовах, коли пріоритетним у змісті музично-педагогічної підготовки є аксіологічний компонент, що містить у своїй основі необхідність залучення вчителя до методологічних, теоретичних і прикладних знань про цінності, про їх прихodu, механізми розвитку та способи функціонування, а також

про професійно-педагогічні цінності, що характеризують професійне становлення і самовдосконалення особистості сучасного вчителя. Аксіологічний підхід у формуванні професійної компетентності майбутнього вчителя музики акцентує увагу на суб'єктивній цінній позиції вчителя у навчально-виховному процесі.

Педагогічний процес повинен бути безпосередньо пов'язаний із природним введенням різноманітних аксіологічних орієнтирів у духовно-прагматичну систему ставлення людини до самої себе, до інших людей, до природи. При цьому педагог не просто пред'являє майбутнім фахівцям певні цінності, але й створює умови для спільного з студентами їх відкриття (розуміння і переживання), що є найважливішою психологічною базою створення рефлексивного середовища на заняттях.

Масштабність проблеми вимагає розгляду формування ціннісних орієнтацій, використання аксіологічного підходу в процесі здійснення навчального процесу на основі ціннісного змісту фахової підготовки майбутнього вчителя музики. Тому необхідно впроваджувати в систему фахової підготовки зміст основних етичних понять та моральних категорій, що відбивають систему загальнолюдських та національних цінностей.

Література

1. Асташова Н. А. Учитель: проблема выбора и формирование ценностей / Н.А.Асташова. – М.: Московский псих.-соц. ин-т; Воронеж: Изд-во НПО "МОДЕК", 2000. – 272 с.
2. Вербицкий А. А. Гуманизация и компетентность: контексты интеграции / А. А. Вербицкий, О. Г. Ларионова. – М.: МГОПУ, 2006. – 165 с.
3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / Н. М. Бібік, Л. С. Ващенко, О. В. Овчарук, Л. І. Парашенко та ін.: під заг. ред. О.В.Овчарук. – К.: "К.І.С.", 2004. – 112 с. – (Бібліотека освітньої політики).
4. Лебедева О. В. Развитие методической компетентности учителя как средство повышения эффективности учебного процесса в общеобразовательной школе: автореф. дис. на соискание учёной степени канд. пед. наук: спец. 13.00.01 "Общая педагогика, история педагогики и образования" / О. В. Лебедева. – Нижний Новгород, 2007. – 24 с.
5. Михаськова М. А. Формування фахової компетентності майбутнього вчителя музики: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня

канд. пед. наук: спец. 13.00.02 "Теорія та методика навчання музики і музичного виховання" / М.А.Михаськова. – К., 2007. – 19 с.

6. Полубоярина І.І. Формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в педагогічному коледжі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 "Теорія та методика професійної освіти" / І.І. Полубоярина. – Житомир, 2008. – 20 с.

7. Проворова Є.М. Методичні засади формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя музики: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02 "Теорія та методика музичного навчання" / Є.М.Проворова. – К., 2008. – 19 с.

8. Философский словарь / под ред. И.Т.Фролова. – М.: Политиздат, 1987. – 590 с.

ІНТЕГРОВАНІЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ НА МИСТЕЦЬКИХ ФАКУЛЬТЕТАХ

Ляшенко Т. В.

У статті розглядаються, інноваційні шляхи поліпшення якості підготовки студентів, що сприяють підвищенню ефективності музично-освітнього процесу у вищій школі. Визначаються особливості навчання на мистецьких факультетах на основі інтегрованого підходу. Розкриваються основні напрямки вирішення поставлених завдань.

Сьогодні вища освіта в Україні знаходиться у стані постійних змін та реформації, що вимагає від освітян безперервного пошуку інноваційних стратегій і технологій, спрямованих на підвищення рівня професіоналізації сучасного студента. В якості стратегічних напрямів реорганізації освіти виступають: забезпечення нового рівня підготовки фахівців та формування гнучкої системи підготовки кадрів, спроможні задовольнити потреби суспільства у фахівцях різних напрямів зі швидкою адаптацією до умов професійної діяльності [4, С. 32]. Вища мистецька, зокрема музична освіта відіграє вирішальну роль у реорганізації освітнього процесу, оскільки саме від мистецької підготовки залежить рівень розвитку культури загалом. З огляду на це, важливим є пошук та впровадження раціональних ідей у організацію музичного навчання. Інтегрованість у навчанні, так званий принцип міжпредметних зв'язків, є оптимальним варіантом модернізації сучасної музичної освіти.

Мета статті – обґрунтування ефективності інтегрованих методів у процесі формування творчої особистості, висвітлення універсальних педагогічних напрямів у організації міжпредметних зв'язків на прикладі діяльності мистецьких факультетів.

Комплексний підхід до навчання та впровадження різноманітних інновацій завжди був актуальним і знаходився у полі зору музикантів-науковців. У своїх працях питання важливості об'єднання та взаємозв'язку між музичними предметами піднімали Т.Л.Беркман, О.П.Рудницька, А.Є.Трушин, А.В.Глузман та інші. Отже, актуальність інтегрованого підходу, практична потреба у вивченні минулого педагогічного досвіду та пошук інновацій обумовлюють подальше дослідження обраної тематики.

В освітньому процесі, спрямованому на підвищення якості підготовки та навчання студента, особливе місце посідають питання удосконалення та впровадження міжпредметних зв'язків, як у теоретичній та і у виконавській галузях, адже все, що знаходиться у взаємному зв'язку, повинно викладатися у такому ж зв'язку. Здійснення інтегрованого підходу відіграє важливу роль у гармонічному розвитку особистості, у створенні його музичного світогляду.

Розглянемо деякі аспекти взаємодії виконавських дисциплін (основний інструмент, диригування, вокал) з предметами музично-теоретичного циклу (історія музики, теорія музики, сольфеджіо, гармонія та інші). Необхідність міжпредметних зв'язків диктується основними принципами музично-освітнього процесу, що включає:

- систематичність навчання і його зв'язок з практичною діяльністю;
- міцність засвоєння і всебічний розвиток пізнавальних здібностей студентів;
- установка передати накопичені знання в подальшій професійній діяльності.

Для досягнення поставленої мети викладач повинен мати відповідний багаж знань з тих предметів, з якими встановлюється взаємозв'язок.

У комплексі педагогічних дій щодо інтегрованого підходу до навчання повинні впроваджуватись основні методичні технології:

- 1) надання студентові інформації про композитора, епоху, стиль, жанр музичного твору, що вивчається;
- 2) вміння ґрунтовно розбиратись та вміти аналізувати гармонічний чи то поліфонічний рисунок і паралельно привчати студента до самостійної роботи у цьому напрямі;